

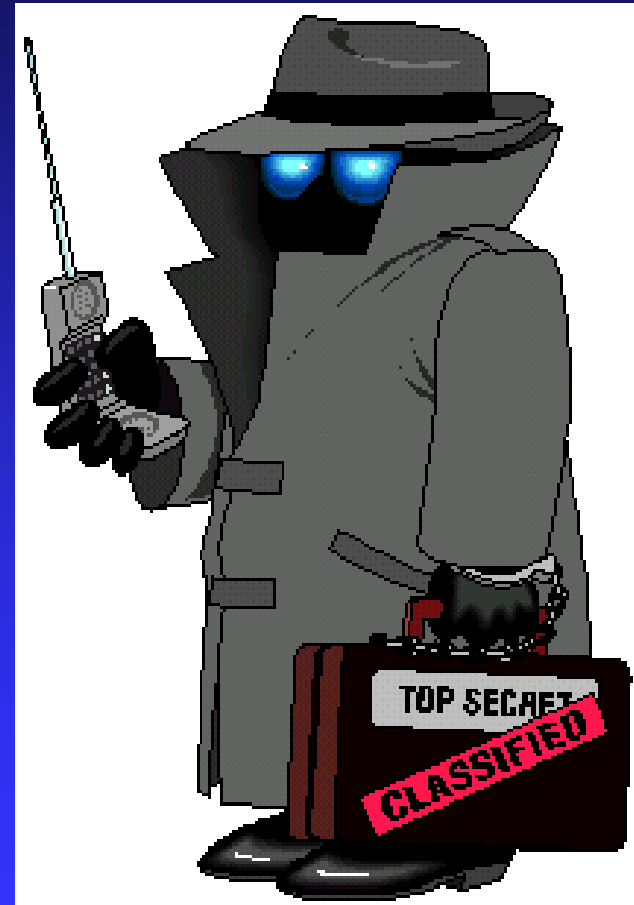
Zpravodajské služby

Ladislav Pokorný

2011

Zpravodajské služby

jsou specifickým druhem státních orgánů, jejichž úkolem je získávat, shromažďovat a vyhodnocovat informace v oblasti bezpečnosti státu, jeho obrany, ochrany utajovaných informací, ekonomických zájmů apod. a poskytovat tyto informace příslušným ústavním činitelům a dalším státním orgánům.

Zpravodajství

- Je proces získávání, shromažďování a vyhodnocování informací
- Jeho cílem je poskytnout zadavateli potřebné, včasné a přesné informace

Zpravodajství

Typickým úkolem zpravodajství je rozpracování faktů a poté zpřesnění, ověření a uvolnění výstupů (hypotéz, odhadů, závěrů nebo předpovědí) pro použití ve strategickém rozhodování nebo operativním plánování.

Ve svých principech je tedy zpravodajství obdobou vědeckého výzkumu a většina principů je identických.

Zpravodajský cyklus

Zpravodajský cyklus má čtyři hlavní fáze:

1. identifikace rizika, úkoly (identifikace informačních potřeb a řízení priorit jejich naplňování),
2. sběr informací (shromažďování z různých zdrojů, třídění, verifikace věrohodnosti),
3. analýza informací (interpretace informací, logická úvaha, tvorba hypotéz a závěrů),
4. zpráva, distribuce (převádění závěrů do formy vhodné pro zadavatele a včasné doručování).

Zpravodajské činnosti

- **Operativní** /sběr a získávání informací/
- **Analytická** /zpracování, třídění, hodnocení, integrace do kontextu, stanovení hypotézy, prognóza dalšího vývoje/

Základní principy uplatňované ve zpravodajství

(podle P. Zemana)

- princip podřízenosti ústavě a zákonům
- princip vlastní bezpečnosti a utajení
- princip nezbytné znalosti (*need to know*)
- princip efektivity
- princip nezbytnosti a proporcionality
- princip předběžné opatrnosti
- princip ochrany dat

Zpravodajské služby a jiné subjekty bezpečnosti státu

- absence výkonných pravomocí
- „oddělovací imperativ“
- informace nejsou důkazem v trestním řízení
- nepatří mezi law enforcement services

Obecné modely právní úpravy existence a činnosti zpravodajských služeb

- ústavou
- běžnou parlamentní legislativou
- akty orgánů exekutivy
- bez legislativní úpravy

Požadavky na zpravodajskou legislativu

- **Zřízení** zákonnou formou (by law)
- **Oprávnění** (včetně specifických prostředků) odvozena ze zákonné normy
- Zákonem stanovená veřejná **kontrola**

Požadavky na obsahovou kvalitu právní úpravy

- Jasnost, předvídatelnost, dostupnost (ESLP)
- Princip proporcionality, subsidiarity a legality (Dop. RE č. 1402/1999)
- Jasnost, přiměřenost, soudní a parlamentní kontrola, apolitičnost, odložená transparentnost (Dop. RE č. 1713/2005)

Základní klasifikace zpravodajských služeb

- vnitřní (kontrarozvědné, defenzivní, bezpečnostní)
vnější (rozvědné, ofenzivní)
- civilní
vojenské
- ústřední, resortní
- technické

Kontrola zpravodajských služeb

- exekutivou
- parlamentní
- soudní
- zvláštními grémii
- veřejností a tiskem

Vývoj právní úpravy civilní vnitřní zpravodajské služby

- Úřad pro ochranu ústavy a demokracie (ÚOÚD)
- Federální informační služba FMV (FIS)
- zák. č. 244/1991 Sb., o Federální bezpečnostní informační službě a o používání zpravodajských prostředků
- zák. č. 543/1992 Sb., o zrušení FBIS
- zák. ČNR č. 527/1992 Sb., o Bezpečnostní informační službě České republiky
- zák. č. 316/1993 Sb., /novela zákona o BIS ČR/

Vývoj právní úpravy vojenského zpravodajství

- zák. č. 67/1992 Sb., o Vojenském obranném zpravodajství
- zák. č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky
- zák. č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství

Platná právní úprava činnosti zpravodajských služeb ČR

zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách ČR, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje:

- zpravodajské služby ČR – BIS, ÚZSI, VZ.
- postavení, působnost, koordinaci, spolupráci a kontrolu zpravodajských služeb, podávání zpráv o činnosti a předávání informací zpravodajskými službami, ukládání úkolů a poskytování informací zpravodajským službám ČR.

zák. č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů

zák. č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství

Zpravodajské služby České republiky

Jsou státní orgány pro získávání, shromažďování a vyhodnocování informací důležitých pro ochranu ústavního zřízení, významných ekonomických zájmů, bezpečnost a obranu České republiky

Jsou jimi:

- Bezpečnostní informační služba.
- Úřad pro zahraniční styky a informace.
- Vojenské zpravodajství.

Zpravodajské služby České republiky

- Za jejich činnost odpovídá a koordinuje ji vláda (VZČ).
- Zprávy o své činnosti podávají ZS prezidentu republiky a vládě.
- Předávají informace příslušným státním a policejním orgánům (výhrada důležitého zájmu)
- Úkoly jim ukládá vláda a prezident republiky (s vědomím vlády)
- Jsou oprávněny žádat od orgánů veřejné správy nezbytnou pomoc a informace

Kontrola činnosti BIS - vnější

Vychází ze zákonů č. 153 a 154/1994 Sb.,
a vykonávají ji:

- Vláda ČR (Výbor pro zpravodajskou činnost).
- Parlament ČR (Zvláštní kontrolní orgán Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR).
- Předseda senátu Vrchního soudu v Praze (při schvalování a používání zpravodajské techniky).
- Státní orgány kontrolující hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu (NKÚ, MF).

Parlamentní kontrola zpravodajských služeb ČR

■ Zákon o ZS předpokládá:

1. kontrolu vykonávanou všeobecným orgánem Poslanecké sněmovny pro zpravodajské služby prostřednictvím vlády (reálně neprobíhá)
2. kontrolu prostřednictvím samostatných kontrolních orgánů pro jednotlivé ZS (přímá kontrola BIS a VZ)

Parlamentní kontrola činnosti BIS

Parlamentní kontrolu vykonává zvláštní kontrolní orgán Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (7 členů- poslanců).

Oprávnění členů ZKO:

- vstupovat do objektů BIS
- žádat od ředitele potřebná vysvětlení.
- ZKO není oprávněn zasahovat do personálních pravomocí a nahrazovat řídicí činnost vedoucích pracovníků BIS.

Parlamentní kontrola činnosti BIS

Ředitel BIS je povinen předkládat ZKO:

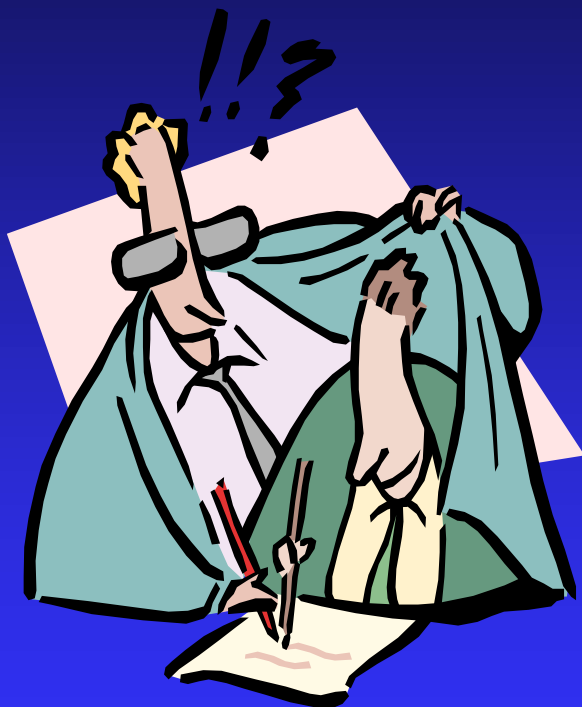
- statut BIS
- návrh rozpočtu BIS
- písemná zadání úkolů uložených vládou a prezidentem
- podklady potřebné ke kontrole plnění rozpočtu
- vybrané vnitřní předpisy.

Parlamentní kontrola činnosti BIS

Ředitel BIS předkládá ZKO na jeho požádání:

- zprávu o činnosti BIS
- zprávu o použití zpravodajských prostředků (v případech, ve kterých BIS svou činnost již ukončila)
- počet případů použití zpravodajské techniky, ve kterých je BIS činná
- souhrnnou informaci obsahující zaměření a počet případů a věcí, ve kterých je BIS činná.

Kontrola činnosti BIS - vnitřní

- Inspekce BIS
 - ◆ činnost policejního orgánu
 - ◆ činnost ve věcech přestupkových
 - ◆ šetření ve věcech stížností a oznámení
- Vnitřní bezpečnost
- Interní audit

Kontrola Vojenského zpravodajství

- V zásadě stejná jako kontrola BIS
(odlišnost ve vztahu k rozvědné činnosti
VZ)

Bezpečnostní informační služba (BIS)

- je ozbrojená zpravodajská služba ČR.
- je vnitřní civilní informační služba bez výkonných pravomocí.
- podléhá vládě jako kolektivnímu orgánu.
- v čele stojí ředitel, kterého po projednání v příslušném výboru Poslanecké sněmovny jmenuje vláda.
- ředitel je ze své funkce odpovědný vládě.

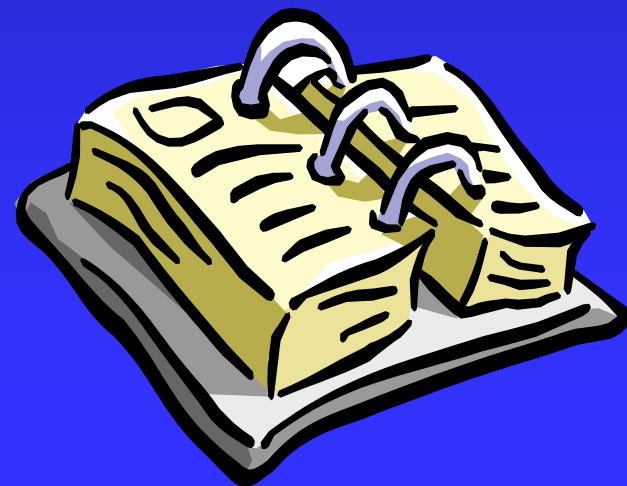
Působnost BIS

Získává, shromažďuje a vyhodnocuje informace:

- o záměrech a činnostech namířených proti demokratickým základům, svrchovanosti a územní celistvosti ČR,
- o zpravodajských službách cizí moci,
- o činnostech ohrožujících utajované informace,
- o činnostech, jejichž důsledky mohou ohrozit bezpečnost nebo významné ekonomické zájmy ČR,
- týkajících se organizovaného zločinu a terorizmu,
- plní další úkoly, pokud tak stanoví zvláštní zákon nebo mezinárodní smlouva, jíž je ČR vázána.

Platná právní úprava činnosti BIS

- Zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě /zřizuje BIS, upravuje specifické prostředky získávání informací, kontrolu BIS, postavení příslušníků BIS, vedení evidencí/.
- Zák. č.153/1994 Sb., o zpravodajských službách ČR
- Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.

Legislativa

BIS se ve své činnosti dále řídí

- Ústavou České republiky
- dalšími obecně závaznými právními předpisy
- vnitřními předpisy

Úřad pro zahraniční styky a informace

- je vnější zpravodajskou službou ČR.
- v čele stojí ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr vnitra se souhlasem vlády.
- ředitel je z výkonu své funkce odpovědný ministru vnitra.
- rozpočet ÚZSI je součástí rozpočtové kapitoly ministerstva vnitra

Úřad pro zahraniční styky a informace

- Získává, shromažďuje a vyhodnocuje informace mající původ v zahraničí, důležité pro bezpečnost a ochranu zahraničně politických a ekonomických zájmů České republiky a plní další úkoly, stanoví-li tak zvláštní zákon nebo mezinárodní smlouva.
- Je-li to nezbytné pro plnění úkolů v jeho působnosti může pro ochranu činností, které koná na území ČR, používat sledování osob a věcí, krycí doklady, nástrahovou a zabezpečovací techniku a využívat služeb osob jednajících v jeho prospěch.

Vojenské zpravodajství

- je jednotnou ozbrojenou zpravodajskou službou ČR.
- je součástí ministerstva obrany.
- v čele stojí ředitel, kterého /po projednání v příslušném výboru Poslanecké sněmovny/ jmenuje ministr obrany se souhlasem vlády.
- ředitel je z výkonu své funkce odpovědný ministru obrany.

Vojenské zpravodajství

- Získává, shromažďuje a vyhodnocuje informace:
 - a) mající původ v zahraničí, důležité pro obranu a bezpečnost,
 - b) o zpravodajských službách cizí moci v oblasti obrany
 - c) o záměrech a činnostech namířených proti zabezpečení obrany ČR
 - d) o záměrech a činnostech ohrožujících utajované skutečnosti v oblasti obrany ČR.

Vojenské zpravodajství

- Plní další úkoly, pokud tak stanoví zvláštní zákon nebo mezinárodní smlouva.
- V oboru své působnosti je oprávněno používat zpravodajské prostředky – zpravodajskou techniku, krycí doklady, krycí prostředky, sledování osob a věcí, a využívat osob jednajících v jeho prospěch.

Úkoly ZS ČR podle zákona o ochraně utajovaných informací

- Podle zák. č. 412/2005 Sb., zpravodajské služby:
 - a) rozhodují u svých příslušníků, zaměstnanců a uchazečů o přijetí o žádosti o vydání osvědčení fyzické osoby a o zrušení platnosti osvědčení.
 - b) na základě žádosti NBÚ provádějí v rámci své působnosti úkony v řízení podle tohoto zákona.

- Při rozhodování o výše uvedených věcech mají ZS postavení NBÚ a odpovědná osoba ZS postavení ředitele NBÚ.

Oprávnění zpravodajských služeb České republiky

- ukládat, uchovávat a využívat údaje o fyzických a právnických osobách, /je-li to nutné k plnění úkolů v jejich působnosti; tuto skutečnost těmto osobám nesdělují/
- používat specifické prostředky získávání informací
- používat zvláštní způsoby vykazování údajů (prostředky státního rozpočtu, daně z příjmů, státní sociální podpory, zdravotního pojištění, sociálního zabezpečení)
- žádat od orgánů veřejné správy nezbytnou pomoc a informace
- oprávnění podle zákona č. 412/2005 Sb.

Zdroje informací zpravodajských služeb

- Otevřené zdroje – zejména veřejné sdělovací prostředky a internet
- Neveřejné zdroje – zejména evidence a databáze vedené orgány veřejné správy
- Zpravodajské zdroje (specifické prostředky získávání informací)

Specifické prostředky získávání informací (BIS a VZ)

- Zpravodajské prostředky
 - zpravodajská technika
 - sledování
 - krycí prostředky a krycí doklady.
- Využívání služeb osob jednajících ve prospěch BIS

Zpravodajská technika

- Technické prostředky a jejich soubory používané utajovaným způsobem při:
 - vyhledávání, otevírání a zkoumání dopravovaných zásilek a jejich vyhodnocování,
 - odposlouchávání, popř. zaznamenávání telekomunikačního, radiokomunikačního a jiného obdobného provozu,

Zpravodajská technika –pokr.

a také, pokud je tím zasahováno do základních práv a svobod občanů, při:

- pořizování obrazových, zvukových nebo jiných záznamů
- vyhledávání použití technických prostředků
- identifikaci osob nebo předmětů a zjišťování jejich pohybu za použití zabezpečovací a nástrahové techniky.

Zpravodajská technika – negativní vymezení

- Použitím zpravodajské techniky, pokud jí není zasahováno do základních práv a svobod občanů, není:
 - a) zachycování, poslech, monitorování a vyhodnocování informací šířených způsobem, který umožňuje přístup předem neurčeného okruhu osob
 - b) pořizování obrazových n. zvukových záznamů
 - c) používání zabezpečovací a nástrahové techniky
 - d) monitorování telekom., radiokom. a jiného obd. provozu bez odposlechu jeho obsahu, popř. zjišťování údajů o tomto provozu.

Zpravodajská technika – zákonné principy použití

- předchozí povolení soudem
- zásada subsidiarity
- zásada proporcionality
- časové omezení
- vnější kontrola

Zpravodajská technika – podmínky použití

- Předchozí písemné povolení předsedy senátu vrchního soudu vydané na základě písemné žádosti
- Odhalování a dokumentování činností by jiným způsobem neúčinné, podstatně ztížené či nemožné
- Použití zpravodajské techniky nesmí:
 - překročit rozsah povolení soudce
 - zasahovat do práv a svobod občanů nad nezbytnou míru
 - překročit nezbytně nutnou dobu (nejdéle 3 měsíce).

Další specifické prostředky získávání informací

➤ Krycí prostředky a krycí doklady

- slouží k utajení skutečné totožnosti příslušníka, jeho příslušnosti k BIS /VZ/, skutečných zájmů nebo objektů BIS /VZ/
- nesmí jím být vyjmenované doklady
- o jejich vydání rozhoduje ředitel BIS /VZ/.

➤ Sledování

- o jeho použití a dokumentaci rozhoduje ředitel BIS, v případě VZ ministr obrany na žádost ředitele VZ

Další specifické prostředky získávání informací

- Osoba jednající ve prospěch BIS /VZ/
 - fyzická osoba starší 18 let, která dobrovolně a utajeným způsobem poskytuje služby při plnění úkolů BIS /VZ/.

Postavení příslušníků zpravodajských služeb ČR

■ Příslušníci BIS a ÚZSI:

- jsou ve služebním poměru k České republice (zák. č. 361/2003 Sb.)
- jsou oprávněni držet a nosit služební střelnou zbraň a použít ji v nutné obraně nebo krajní nouzi
- podléhají kázeňské pravomoci – služební kázeň
- podléhají vybraným ustanovením trestního zákona o trestných činech vojenských
- jsou povinni dodržovat zákonem stanovené povinnosti a respektovat zákonná omezení práv

Postavení příslušníků zpravodajských služeb ČR

- Příslušníci Vojenského zpravodajství:
 - jsou ve služebním poměru k České republice (zák. č. 221/1999 Sb.)
 - jsou oprávněni držet a nosit služební střelnou zbraň a použít ji v případech nutné obrany nebo krajní nouze

Povinnosti příslušníků BIS

- dbát cti, vážnosti a důstojnosti osob i své vlastní a předcházet vzniku škod a újmy
- povinnosti: - základní
 - zvláštní omezení
 - bezpečnost a ochrana zdraví

Základní povinnosti příslušníka

- dodržovat služební kázeň
- vystříhat se střetu zájmů služby a osobních
- zachovávat mlčenlivost
- prohlubovat odbornost a fyzickou zdatnost
- dodržovat služební zdvořilost
- poskytovat osobní údaje
- sloužit bez ovlivnění přesvědčením
- ohlašovat závady a nedostatky
- dbát dobré pověsti bezpečnostního sboru

Základní povinnosti vedoucího příslušníka

- hodnotit výkon služby podřízených
- zabezpečovat náležité vyškolení a vycvičení
- oceňovat příkladné plnění služebních povinností
- vyvozovat důsledky z porušení služebních povinností
- přijímat podněty k odstranění závad

Omezení práv příslušníka

- zákaz členství v politické straně či hnutí
- zákaz členství v odborové organizaci
- zákaz členství v řídicích orgánech podnikatelských subjektů
- zákaz vykonávat jinou výdělečnou činnost

BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBA

Česká republika

